

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
İLETİŞİM FAKÜLTESİ

10th Uluslararası
İletişim Günleri

Dijital Kapitalizm ve İletişim Sempozyumu

May 16-18 Mayıs 2023

ÜSKÜDAR UNIVERSITY
FACULTY of COMMUNICATION

10th International
Communication Days
**Digital Capitalism
and Communication
Symposium**

**Bildiriler Kitabı
Proceedings Book**

İLİMER İnsan Odaklı İletişim
Uygulama ve Araştırma Merkezi

ÜSKÜDAR
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI - 79

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
İLETİŞİM FAKÜLTESİ

**10.Uluslararası
İletişim Günleri**

**Dijital Kapitalizm
ve İletişim
Sempozyumu**

ÜSKÜDAR UNIVERSITY
FACULTY of COMMUNICATION

10th International
Communication Days
**Digital Capitalism
and Communication
Symposium**

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI - 79

Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi 10.Uluslararası İletişim Günleri Dijital Kapitalizm ve İletişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı

Üsküdar University Faculty of Communication 10th International Communication Days
Digital Capitalism and Communication Symposium Proceedings Book

10. Uluslararası İletişim Günleri / Dijital Kapitalizm ve İletişim Sempozyumu Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

10th International Communication Days / Digital Capitalism and Communication Symposium is supported by The Scientific and Technological Research Council of Turkey (TÜBİTAK).

Editör / Editor

Prof. Dr. Nazife GÜNGÖR

Editör Yardımcıları / Assistant Editors

Arş. Gör. Neslihan BULUR

Arş. Gör. Zindan ÇAKICI

Arş. Gör. Yezdan ÇELEBİ

Arş. Gör. Hakan KOLUMAN

Arş. Gör. Osman TOSUN

Redaksiyon / Redaction

Arş. Gör. Dr. Sadettin DEMİREL

Arş. Gör. Besna AĞIN

Arş. Gör. Bahşende ÇOBAN AZİZOĞLU

Arş. Gör. Onur COŞKUN

Arş. Gör. Baran KAHRAMAN

Arş. Gör. Kumsal KINAY

Arş. Gör. Simge KIRTEKE

Arş. Gör. Hüsna TOSUN

Tasarım / Design

Bülent Tellan

ISBN

978-605-9596-82-4

Yayıncılık Sertifika No

42573

Baskı Tarihi

2023

İletişim Bilgileri

www.uskudar.edu.tr – yayin@uskudar.edu.tr

Altunizade Mah. Üniversite Sk. No: 14 Pk: 34662 Üsküdar / İstanbul / Türkiye

Tel: 0216 400 22 22 / Faks: 0216 4741256

Copyright © 2023

Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı anlaşmalı olarak T. C. Üsküdar Üniversitesi'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Bu kitabın hiçbir kısmı yayıncısının yazılı izni olmaksızın elektronik veya mekanik, fotokopi, kayıt vb. bir bilgi saklama, erişim sistemi yolu ile çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve satışı sunulamaz.

Bu kitap, 10.Uluslararası İletişim Günleri Dijital Kapitalizm ve İletişim Sempozyumu bildirilerinden derlenmiş olup metinlerde yer alan her tür görüş ve düşüncenin sorumluluğu bildirinin yazarına aittir.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
İLETİŞİM FAKÜLTESİ

**10.Uluslararası
İletişim Günleri**

Dijital Kapitalizm ve İletişim Sempozyumu

ÜSKÜDAR UNIVERSITY
FACULTY of COMMUNICATION

10th International
Communication Days
**Digital Capitalism
and Communication
Symposium**

**Bildiriler Kitabı
Proceedings Book**

May 16-18 Mayıs 2023

ifig.uskudar.edu.tr/2023

Sempozyum Düzenleme Kurulu

Symposium Organization Committee

Prof. Dr. Nazife Güngör (Düzenleme Kurulu Başkanı), Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Can Diker (Sempozyum Koordinatörü), Üsküdar Üniversitesi
Prof. Dr. And Algül, Üsküdar Üniversitesi
Prof. Dr. Abdülrezak Altun, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Yıldız Dilek Ertürk, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Tuğba Asrak Hasdemir, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Âlâ Sivas, İstanbul Ticaret Üniversitesi
Doç. Dr. Gül Esra Atalay, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Gülşah Aydın, Yeditepe Üniversitesi
Doç. Dr. İpek Fatma Çevik, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Asuman Kutlu, Beykent Üniversitesi
Doç. Dr. Çeyiz Makal Fairclough, Beykoz Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Ezgi Şen, Üsküdar Üniversitesi

Sempozyum Bilim Kurulu

Symposium Scientific Committee

Prof. Dr. Nevzat Tarhan (Bilim Kurulu Onursal Başkanı), Üsküdar Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Akbulut, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Emel Baştürk Akça, Kocaeli Üniversitesi
Prof. Dr. Aysel Aziz, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi
Prof. Dr. Ayhan Biber, İstanbul Arel Üniversitesi
Prof. Dr. Mutlu Binark, Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Filiz Aydoğan Boschele, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Güven Büyükbaykal, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Nilgün Tatal Cheviron, Galatasaray Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin Çelik, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr. Peyami Çelikan, İstinye Üniversitesi
Prof. Dr. Erdal Dağtaş, Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Filiz Otay Demir, Maltepe Üniversitesi
Prof. Dr. Mine Demirtaş, Beykent Üniversitesi
Prof. Dr. Sevimece Karadoğan Doruk, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Onur Dursun, Çukurova Üniversitesi
Prof. Dr. Figen Gökalp Ebren, Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Senem Ayşe Duruel Erkilic, Mersin Üniversitesi
Prof. Dr. Suat Gezgün, Yeditepe Üniversitesi
Prof. Dr. Yeşim Güçdemir, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Süleyman İrvan, Üsküdar Üniversitesi
Prof. Dr. Ceyhan Kandemir, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Selva Ersöz Karakulakoğlu, Maltepe Üniversitesi
Prof. Dr. Hale Künüçen, Başkent Üniversitesi

Prof. Dr. Oğuz Makal, Beykent Üniversitesi
Prof. Dr. Seda Mengü, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Halil Nalçaoğlu, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer Özer, Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Burak Özçetin, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Prof. Dr. Gamze Yücesan Özdemir, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Ebru Özgen, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Murat Özgen, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Özlen Özgen, Atılım Üniversitesi
Prof. Dr. Defne Özönur, Yeditepe Üniversitesi
Prof. Dr. Aydan Özsoy, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Serdar Öztürk, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Hatice Öz Pektaş, İstinye Üniversitesi
Prof. Dr. İdil Sayımer, Kocaeli Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa Şeker, Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Narin Tülay Şeker, Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Emre Tandırlı, Üsküdar Üniversitesi
Prof. Dr. Merih Taşkaya, Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Recep Tayfun, Maltepe Üniversitesi
Prof. Dr. Nilüfer Timisi, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Aytül Tamer Torun, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Aslı Tunç, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Prof. Dr. Ruhdan Uzun, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Billur Ülger, Yeditepe Üniversitesi
Prof. Dr. Dilruba Çatalbaş Ürper, Galatasaray Üniversitesi
Prof. Dr. Osman Ürper, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Asaf Varol, Maltepe Üniversitesi
Prof. Dr. Emine Yavaşgel, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Deniz Yenğın, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Prof. Dr. R. Ayhan Yılmaz, Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Erkan Yüksel, Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Özge Uğurlu Akbaş, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Şeyda Akyol, Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Doğan Arslan, İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Doç. Dr. Dinçer Atlı, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Adalet Görgülü Aydoğdu, Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Lemi Baruh, Koç Üniversitesi
Doç. Dr. Cihan Becan, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Ceyda Büyükbaykal, İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Özgül Dağlı, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. İhsan Eken, Medipol Üniversitesi
Doç. Dr. Eren Ekin Ercan, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Doç. Dr. Tolga Erkan, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Pınar Aslan, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Feride Zeynep Güder, Üsküdar Üniversitesi

Doç. Dr. Erol İlhan, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Esra İlkay İşler, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Sibel Karaduman, Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr. Bilge Şenyüz, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Zeynep Özarslan, Çukurova Üniversitesi
Doç. Dr. İlker Özdemir, Çukurova Üniversitesi
Doç. Dr. Özlem Özdemir, Fenerbahçe Üniversitesi
Doç. Dr. Güven Özdoğru, İstanbul Arel Üniversitesi
Doç. Dr. Kurtuluş Özgen, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Bahar Muratoğlu Pehlivan, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Veli Polat, İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Diğdem Sezen, İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Esennur Sirer, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Muzaffer Şahin, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Kaan Taşbaşı, Yeditepe Üniversitesi
Doç. Dr. Özden Pektaş Turgut, Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Recep Ünal, Mersin Üniversitesi
Doç. Dr. Yıldız Derya Birincioğlu Vural, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Yakın, İstanbul Arel Üniversitesi
Doç. Dr. Cem Tutar, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Şaha Burcu Baygöl Özpınar, Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Filiz Yıldız, Çukurova Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Ceren Acun, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Sinan Aşçı, Bahçeşehir Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Aysun Eyrek, Fenerbahçe Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Şükrü Güler, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Denizcan Kabaş, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Ebru Karadoğan, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Nihal Toros Ntapiapis, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Alper Özpınar, İstanbul Ticaret Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Özlem Çetin Öztürk, Gelişim Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Nejla Polat, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Sevda Ünal, Çukurova Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Hale Yaylalı, Üsküdar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Yıldırım, Üsküdar Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Mehmet Özdemir, Ankara Üniversitesi

Davetli Konuşmacılar

Keynote Speakers

Prof. Dr. Gillian DOYLE

University of Glasgow (Glasgow Üniversitesi)
*"Consolidation in the Transnational TV Production Sector:
Independence, Scale and the Digital Challenge"*

Dr. Paško BILIĆ

IRMO, Zagreb (Zagreb Kalkınma ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü)
"Platforms from the Perspective of Critical Political Economy"

Prof. Dr. Halil NALÇAOĞLU

İstanbul Bilgi University (İstanbul Bilgi Üniversitesi)
*"Computability and Contingency in Contemporary Capitalism:
Refik Anadol's Art, Algorithms, and Machinic Hallucinations"*

Prof. Dr. Gamze YÜCESAN ÖZDEMİR

Ankara University (Ankara Üniversitesi)
"Illusions Dreams and Realities: Work in Digital Capitalism"

Prof. Dr. Dan SCHILLER

University of Illinois Urbana-Champaign (Urbana-Champaign Illinois
Üniversitesi)
"Digital Capitalism in the 2020s: Dividing the World"

Prof. Dr. Victor PICKARD

Annenberg School for Communication (Annenberg İletişim Okulu)
*"Media for All: Imagining a Post-Commercial Future
for Information and Communication"*

Sunuş

Uluslararası İletişim Günleri'nin bu yıl onuncusu yapıldı. Dijital Kapitalizm ve İletişim başlığıyla gerçekleştirilen sempozyuma dünya çapında tanınmış bilim insanları, araştırmacılar ve medya sektörü profesyonelleri katılım gösterdi. Sempozyumda Türkiye'nin 81 üniversitesinden ve farklı ülkelerden 350 dolayında akademisyen bir araya geldi, harika bir akademik ortam oluşturuldu. Katılımın her yıl artarak devam ettiği Uluslararası İletişim Günleri iletişim bilimleri ve sosyal bilimler alanında Türkiye'nin en gözde akademik etkinlikleri arasındaki yerini almış bulunuyor.

Dijital Kapitalizm ve İletişim başlıklı **10. Uluslararası İletişim Günleri** bu yıl da yine uluslararası düzeyde tanınmış önemli bilim insanlarını konuk etti. Prof. Dr. Dan Schiller'in ünlü kitabı *Dijital Kapitalizm* sempozyumun bu yılki başlığının belirlenmesine esin kaynağı oldu. Schiller'in sempozyumda davetli konuşmacı olarak yer alması etkinliğimize ayrı bir değer kattı. Davetimizi kabul ederek sempozyuma katılım gösteren Prof. Dr. Victor Pickard da bu yılki etkinliğimizin kalitesinin yüksek olmasındaki belirleyici akademisyenlerden biri olmuştur. Sempozyuma Glasgow Üniversitesi'nden katılım gösteren Prof. Dr. Gillian Doyle iletişimin ekonomi politikleri alanındaki birikimini bizlerle paylaşarak sempozyuma büyük katkı yaptı. Zagreb Üniversitesi'nden Dr. Pasko Bilic iletişimin ekonomi politikleri ve dijital kapitalizm alanında son yıllarda parlayan isimlerden biri ve etkinliğimize önemli bir değer kattı. Yıllardan beri sempozyuma destek vermekte olan Prof. Dr. Halil Nalçaoğlu bu yıl da davetli konuşmacılarımız arasında yer aldı, sunumuyla ve moderatörlüğüyle değer kattı. Prof. Dr. Gamze Yücesan Özdemir ekonomi politik alandaki çalışmalarıyla bilinen önemli bir isim ve bu yılki sempozyumun davetli konuşmacıları arasında yer alarak harika sunumuyla büyük katkı yaptı. Uluslararası İletişim Günleri/Dijital Kapitalizm ve İletişim Sempozyumu 65 dolayında oturumla gerçekleştirildi. Üç gün boyunca devam eden etkinlikte davetli konuşmacı oturumları, paneller ve yuvarlak masa oturumu yer aldı. Sempozyumda yapılan sunumlarda iletişim bilimleri çok çeşitli yönleriyle ele alındı; medyanın kapitalist sistem içerisindeki yapılanması çeşitli boyutlarıyla değerlendirildi. Medyanın ekonomi politiklerinin günümüzün dijitalleşen dünyasında ne tür yönelimler gösterdiği, bunun toplumsal, kültürel etkileri ayrıntılı biçimde masaya yatırıldı. Yapay zekanın iletişim bilimlerinin geleceğini nasıl etkileyeceği üzerine önemli değerlendirmeler ortaya konuldu. Dijital teknolojilerin medyayı ve medya sektörünün gelecekteki yapılanmasına etkileri ayrıntılı olarak tartışıldı. Dijitalleşmeyle birlikte geleneksel medyanın gelecekteki olası dönüşümü üzerine önemli görüşler ortaya konuldu. Dijitalleşmenin iletişim odaklı olmak üzere insan ve toplum yaşamını nasıl etkileyeceğine ilişkin değerlendirmeler yapıldı. Bütün bu değerlerle, ortaya konulan görüş ve önerilerle **10. Uluslararası İletişim Günleri, Dijital Kapitalizm ve İletişim Sempozyumu'nun** sosyal bilimler ve iletişim bilimleri alanına önemli bir katkı sunduğu düşünülmektedir.

Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi ev sahipliğinde gerçekleştirilen sempozyumun böylesine nitelikli bir akademik etkinliğe dönüşmesinin temel nedeni İletişim Fakültesi akademik ve idari kadrosunun ekip ruhuyla ve özveriyle emek vermesidir. Yurt dışı ve yurt içindeki meslektaşlarımızın desteğiyle sempozyum uluslararası düzeyde tanınmış bir etkinlik haline geldi. Oturum başkanlıklarıyla, bildiri sunumlarıyla, düzenleme ve bilim

kurulunda yer alarak sempozyuma destek veren tüm akademisyenlere ve medya profesyonellerine buradan teşekkürlerimi iletiyorum. Üniversitemizin üst yönetimine ve tüm idari birimlerine de özverili iş birliklerinden dolayı teşekkürlerimi sunuyorum. Ama burada özel olarak anılmayı hak eden emekçi bir grup da var ve onların adlarını özellikle anmak isterim. İletişim Fakültesi araştırma görevlilerimiz Besna Ağın, Neslihan Bulur, Onur Coşkun, Zindan Çakıcı, Yezdan Çelebi, Baran Kahraman, Kumsal Kınay, Hakan Koluman ve Osman Tosun'a yıllardan beridir sempozyumun tüm sekreteryaya, tasarım ve web sayfası yönetimini başarıyla sürdürdükleri için özellikle teşekkür etmek isterim. Sempozyumun afiş çalışmasını gerçekleştiren sevgili hocamız Dr. Öğr. Üyesi. Ezgi Şen'e de başarılı tasarımından dolayı teşekkür ediyorum. Ayrıca üniversitemiz Kurumsal İletişim Biriminden Rasim Dağhan Işık'a da organizasyonun başından sonuna tüm ayrıntılarda profesyonel bakış açısıyla ve organizasyon becerisiyle yanımızda olduğu için teşekkür etmek isterim. Bir diğer teşekkürü de yıllarca birlikte çalıştığımız, şu anda da Mimar Sinan Üniversitesi'nde akademik yaşamına devam etmekte olan Doç. Dr. Can Diker'e göndermek isterim. Sempozyumun TÜBİTAK destek süreçlerinin hazırlanmasında ve organizasyonun tüm aşamalarında yıllarca omuz omuza çalıştık. Sonuçta bu tür kapsamlı ve sürekliliği olan organizasyonlar büyük emek ve çaba gerektiriyor, dolayısıyla da ancak güçlü, işi bilen ve özverili bir ekiple gerçekleştirilebilmektedir. Biz de İletişim Fakültesi ve Üsküdar Üniversitesi olarak 10 yıldan beridir aksaksız sürdürmekte olduğumuz Uluslararası İletişim Günleri etkinliğimizle güçlü ve başarılı bir ekip olduğumuzu ortaya koymuş oluyoruz.

Sonuç olarak gerek organizasyonda birebir yer alan gerekse de hakemlik yaparak, bildiri sunarak, oturum yöneterek sempozyuma destek veren tüm ekip arkadaşlarıma ve meslektaşlarıma buradan bir kez daha teşekkür etmek isterim. Birlikte daha nice güzel organizasyonlara.

Prof. Dr. Nazife GÜNGÖR

Üsküdar Üniversitesi Rektörü ve
Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı

Preface

The 10th International Communication Days was held this year. Renowned scientists, researchers, and media industry professionals from around the world participated in the symposium, which was conducted under the theme of Digital Capitalism and Communication. Around 350 academics from 81 universities in Türkiye and different countries came together, creating an excellent academic environment. With each passing year, the **International Communication Days** have continued to attract growing participation, solidifying its position among Turkey's most prestigious academic events in the field of communication sciences and social sciences.

The 10th International Communication Days, titled *Digital Capitalism and Communication*, once again hosted internationally recognized scholars. The famous book *Digital Capitalism* by Prof. Dan Schiller served as the inspiration for this year's symposium theme. Prof. Schiller's presence as an invited speaker added significant value to our symposium. Another influential scholar, Prof. Victor Pickard, contributed to the high quality of this year's symposium by accepting our invitation. Prof. Gillian Doyle from the University of Glasgow made a substantial contribution to the symposium by sharing her expertise in the political economy of communication. Dr. Paško Bilić from the University of Zagreb, an emerging figure in the field of political economy of communication and digital capitalism, added significant value to our event. Prof. Halil Nalçaoğlu, who has been supporting the symposium for years, once again participated as one of our invited speakers, providing valuable insights through his presentation and moderation. Prof. Gamze Yücesan Özdemir, a well-known figure in the field of political economy, made a significant contribution to this year's symposium as one of the invited speakers with her outstanding presentation.

The International Communication Days/Digital Capitalism and Communication Symposium consisted of approximately 65 sessions. Over the course of three days, the symposium included invited speaker sessions, panels, and roundtable discussions. The presentations at the symposium addressed various aspects of communication sciences and evaluated the structure of the media within the capitalist system from different dimensions. The orientation of the media's political economy in today's digitized world and its societal and cultural impacts were thoroughly examined. Important assessments were made regarding how artificial intelligence would influence the future of communication sciences. The detailed effects of digital technologies on the media and its future structure were extensively discussed. Significant insights were presented regarding the potential transformation of traditional media in the era of digitization. Evaluations were made regarding how digitalization would impact human and social life, with a focus on communication. With all these considerations, **the 10th International Communication Days**, through the presented views and recommendations, made a significant contribution to the field of social sciences and communication sciences.

The primary reason for the symposium, hosted by Üsküdar University's Faculty of Communication, turning into such a high-quality academic event is the collective efforts and dedication of the academic and administrative staff of the Faculty of Communication,

who worked as a team. With the support of our colleagues from both domestic and international institutions, the symposium has gained international recognition. I extend my gratitude to all academics and media professionals who supported the symposium through chairing sessions, presenting papers, and participating in the organizing and scientific committees. I would also like to express my thanks to the senior management and all administrative units of our university for their devoted collaboration. In addition, there is a dedicated group of workers here who deserve special recognition, and I would like to specifically acknowledge their contributions. I would like to express my gratitude to the research assistants of the Faculty of Communication, Besna Ağın, Neslihan Bulur, Onur Coşkun, Zindan Çakıcı, Yezdan Çelebi, Baran Kahraman, Kumsal Kınay, Hakan Koluman, Osman Tosun, for successfully managing all aspects of the symposium, including secretarial duties, design, and website management, for years. I extend my heartfelt thanks to them. I would also like to thank our dear colleague, Assistant Prof. Ezgi Şen, for her outstanding design work on the symposium's posters. Furthermore, I express my appreciation to Rasim Dağhan Işık from our university's Corporate Communications Unit for his professional perspective and organizational skills, which were invaluable throughout the entire organization process. Another expression of gratitude goes to my longtime collaborator, Assoc. Prof. Can Diker, who is currently continuing his academic career at Mimar Sinan University. We have worked side by side for years in preparing the TÜBİTAK support processes and overseeing all stages of the organization. In the end, events of such scope and continuity require significant effort and dedication, and they can only be successfully executed with a strong, knowledgeable, and dedicated team. As the Faculty of Communication and Üsküdar University, we have been demonstrating our strength and success with our flawless organization of the International Communication Days event for over a decade.

In conclusion, I would like to once again express my gratitude to all the team members and colleagues who have supported the symposium, whether by actively participating in the organization, serving as referees, presenting papers, or moderating sessions. I look forward to collaborating on many more successful events together in the future.

Professor Nazife GÜNGÖR

Üsküdar University Rector and
Chair of the Symposium Organizing Committee

İçindekiler / Contents

[Soyadı alfabetik sıraya göre / Surname in alphabetical order]

SUNUŞ	8
Nazife GÜNGÖR	
PREFACE	10
Nazife GÜNGÖR	
BİLDİRİLER	17
CODE OF ETHICS FOR JOURNALISTS AND ITS ROLE IN ESTABLISHING THE JOURNALISTIC PROFESSION	19
Sanja ADJAIP-VELIČKOVSKI	
DİJİTAL ZORBALIK PROBLEMİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	30
Sema ÇINAR ALEVLİ	
DİJİTAL İLETİŞİM BAĞLAMINDA ASTROLOGLARIN <i>INSTAGRAM</i> PAYLAŞIMLARININ ANALİZİ	55
And ALGÜL , Zübeyde ORHAN	
TÜRK PASTACI ŞEFLERİNİN <i>INSTAGRAM</i> PAYLAŞIMLARININ ANALİZİ	73
And ALGÜL , Büşra AYSEL	
TÜRK SPOR GAZETELERİNDE KADINLARIN TEMSİLİ	92
Burak ALTINOK	
DİJİTAL KAPİTALİZMİN CENNETİ: “ <i>ELYSIUM</i> ” BİR POST-APOKALİPTİK ÖRNEK OLARAK “ <i>ELYSIUM</i> ” (YENİ CENNET) FİLMİNİN İNCELENMESİ	110
Özlem ARDA	
RENKLERİN SEMBOLİK ANLAMI VE LOGO KULLANIMI ÜZERİNE ARAŞTIRMA	123
Yıldız ARICI	
YAPAY ZEKÂ VE GELECEĞİN MESLEKLERİ: FİNANS SEKTÖRÜNDEKİ YAPAY ZEKÂ PROFESYONELLERİNİN GÖRÜŞLERİNE DAİR NİTEL BİR ÇALIŞMA	141
Yıldız ARICI	
POLİS-ADLİYE HABERLERİNİN İNTERNET GAZETECİLİĞİNDEKİ SUNUMU: <i>HÜRRİYET</i> GAZETESİ ÖRNEĞİ	171
Fırat ATA	
YENİ MEDYA İÇERİK ENDÜSTRİSİNDE KORSANLIK SORUNSALI VE DİJİTAL OYUNLARDA DENETİM POLİTİKALARI	187
Mustafa AYDEMİR	
SOSYAL MEDYA SATIŞ SİTELERİNDE FİLTRE BALONU KAVRAMI VE GÖZETLEME KAPİTALİZMİ	208
Gülberk Emine AYDIN	
DİJİTAL PLATFORMLARIN KÜYEREL PAZARLAMA STRATEJİLERİ: <i>NETFLIX</i> ’İN TÜRK FİMLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	217
Mesut AYTEKİN	
DİJİTAL MEDYADA KİTLE KAYNAKLI SAVAŞ HABERCİLİĞİ: <i>LIVEUAMAP</i> ÖRNEĞİ	243
Burakcan BAKNALİ, Aslıhan ARDIÇ ÇOBANER	

TÜRKİYE'DE YAYINLANAN SAVAŞ TEMALİ DİZİLERİN ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: TRABZON İLİ ÖRNEĞİ	274
Tuğçe Çiğdem BOZ, Erol İLHAN	
EVALUATION OF UNIVERSITY'S TWEETS WITHIN THE FRAMEWORK OF PUBLIC DIPLOMACY	291
Bırol BÜYÜKDOĞAN	
VERİNİN VE BİLGİNİN PAYLAŞIMI BAĞLAMINDA TÜRKİYE ÖRNEĞİ VE DEZENFORMASYON YASASI	303
Mahmut Fevzi CENGİZ	
GİRİŞİMCİ GAZETECİLİK ÖRNEKLERİNİN GAZETECİLİK İLKELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	318
Maria Pia Ester CRISTALDI, Sevim ERGÜN, Seçil ÖZAY	
MEDIA, MIGRATION NARRATIVES AND BEYOND: A STUDY ON THE PORTRAYAL OF AFGHAN WOMEN MIGRANTS IN THE TURKISH PRESS	337
Zindan ÇAKICI, Emine Nazlı AYTUNA	
BELLEK MEKÂNLARI ÜZERİNDEN <i>NETFLIX</i> YAPIMLARINI YENİDEN OKUMAK: <i>KULÜP</i> (2021) DİZİSİ	358
Dilan ÇİFTÇİ, Filiz SOYER	
ÇOCUKLARIN HİKÂYESİNİ DÜNYAYA ANLATMAK: BİR KÜRESEL YURTTAŞ GAZETECİLİĞİ ÖRNEĞİ OLARAK 'GLOBAL VOICES'	373
Zuhal DEMİR	
MİTOLOJİK ÖYKÜLERİN DİJİTAL YAPIMLARDA KULLANIMI ÜZERİNE BİR İNCELEME: ŞAHMARAN EFSANESİ	384
Selin KIRAZ DEMİR, Gülsün BOZKURT	
DİJİTAL MEDYADA İÇERİK ÜRETİMİNİN GELENEKSEL İÇERİK ÜRETİMİ TEKNİKLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	400
Zuhal AKMEŞE DEMİR, Özcan DEMİR	
DİJİTAL ÇAĞDA DEĞİŞEN TELEVİZYONCULUK ANLAYIŞI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	409
Özcan DEMİR, Zuhal AKMEŞE DEMİR	
SAĞLIK MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE MAHREMİYET ALGISI	416
Fatma GEÇİKLİ, Zeynep EKMEKÇİ, Gökhan İLHAN	
SUALTI KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BİLİNCİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE SANAL GERÇEKLİK (VR) YÖNTEMİNİN KULLANIMI	429
Hiranur GÜLTEKİN, Zeynep YILMAZ	
SANAL MAĞAZALARIN YÜKSELEN TRENDİ: DİJİTAL STİL DANIŞMANI	436
Vildan GÜNEŞ	
DIGITAL LITERACY: A CONCEPTUAL FRAMEWORK	451
Emet GÜREL, Azra K. NAZLI	
CORPORATE SUSTAINABILITY COMMUNICATION: A SEMIOTICS ANALYSIS ON DIGITAL ADVERTISEMENTS	463
Emet GÜREL, Büşra ÇETİN, Azra K. NAZLI	
İNSANİ VAROLUŞUN GERİLEMESİ VE AŞKIN MARAZ HALİNE GELMESİ BAKIMINDAN "HER-2013" ADLI SİNEMA FİLMİNİN İNCELENMESİ	486
Gülcan İDACI, Mustafa C. SADAKAĞLU	

DİJİTAL KAPİTALİZM BAĞLAMINDA OMNI-CHANNEL PAZARLAMA STRATEJİSİNİN İNCELENMESİ: <i>FLO ASSIST</i> ÖRNEĞİ.....	500
Kübra IŞIK	
DAİRESEL ANLATI BİÇİMİ OLARAK TELEVİZYON BELGESELLERİNDE DRAMATİK YAPI.....	512
Mustafa KARA	
ANTİSEMİT KAVRAMININ ANA AKIM VE ALTERNATİF MEDYADA GÖRÜNÜRLÜĞÜ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME.....	532
Halide Nur KARADENİZ	
AİHM KARARLARININ ANA AKIM VE ALTERNATİF MEDYADA HABERLEŞTİRİLMESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	544
Halide Nur KARADENİZ	
DÖNÜŞEN İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ İLE HABER ÜRETİM SÜREÇLERİNDE YAŞANAN DEĞİŞİM	555
Sinem EMİROĞLU KARAHAN, Haluk GERAY	
GENÇLİK VE DİJİTAL AKTİVİZM: BARINAMIYORUZ HAREKETİ ÖRNEĞİ.....	567
İpek KAYA	
Z KUŞAĞININ PERSPEKTİFİNDEN <i>YOUTUBE</i> 'U ANLAMAK: <i>YOUTUBE</i> YAYINCILIĞININ GELECEĞİ	582
Mihalis KUYUCU	
IRANIAN POLITICAL MOBILIZATION IN THE INFORMATION AGE: A HISTORICAL ANALYSIS OF THE INTERSECTION OF NEW MEDIA AND SOCIAL MOVEMENTS.....	604
Nafise E. MOTLAGH	
DİJİTAL KÜLTÜRÜN YARATTIĞI SENTETİK KİMLİKLER: “ <i>HÜZÜN ÜÇGENİ</i> ” FİLMİNİN ANALİZİ.....	614
Hülya MURATLI	
SOSYAL MEDYA ARACILIĞIYLA DÖNÜŞEN SİYASAL İLETİŞİM: TÜRKİYE BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLARININ SOSYAL MEDYA KULLANIM PRATİĞİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA: İSTANBUL, ANKARA, İZMİR ÖRNEĞİ.....	628
Hülya MURATLI	
YAPAY ZEKÂYLA ARTTIRILMIŞ GERÇEKLİĞİN MARKA ALGISI VE TASARIMI ÜZERİNE ETKİSİ	654
Merva KELEKÇİ OLGUN, İrem AYAN DANACILAR	
0'DAN 1'E DİJİTALLEŞME: VERİ VE ENFORMASYON EKSENİNDE YENİ ÖZGÜRLÜKLER VE YENİ TUTSAKLIKLAR.....	669
Alper ÖNEN, Cansu ÖKSÜZ KARADEMİR	
DİJİTALLEŞMENİN HABER KAPSAMI VE HASSAS KONULAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: <i>WASHINGTONPOST.COM</i> ÖRNEĞİ	679
Aygün ÖZSALİH	
DİJİTAL EŞİTSİZLİKTE UÇURUMUN DİBİNİ GÖREMEMEK.....	703
Fatih ÖZUTKU	
KARA CUMA İNDİRİMLERİNE YÖNELİK <i>INSTAGRAM</i> İÇERİKLERİNİN İNCELENMESİ: <i>TRENDYOL</i> ÖRNEK OLAY ANALİZİ	714
Aslı SABANCI	
DIGITAL COMMUNICATION IN PORTUGAL: THE IMPACT OF COVID 19	721
Cristina SANTOS, Marta LOPES	

DİJİTAL ÇAĞDA DEĞİŞEN GAZETECİ-HABER KAYNAĞI İLİŞKİSİ.....	734
Muzaffer ŞAHİN	
NOMOFOBİ BAĞLAMINDA DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞININ SİNEMADA TEMSİLİ: <i>NERVE/OYUN</i> FİLMİNİN ÇÖZÜMLEMESİ.....	747
Seçil TANRIVERDİ, Erol İLHAN	
DİJİTAL KÜLTÜR BAĞLAMINDA DİJİTAL YERLİLER VE DİJİTAL GÖÇMENLER ÜZERİNE BİR ANALİZ.....	772
Neslihan ÖZMELEK TAŞ	
PLATFORM KAPİTALİZMİNİN EKONOMİ-POLİTİĞİ ÜZERİNE: TEKELLEŞME, TİCARİLEŞME VE TAHAKKÜM.....	790
Tolga TELLAN	
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL OKURYAZARLIK DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ.....	803
Nagihan TEPE, Zehra Nur PELTEK	
“KAHRAMAN”IN DÖNÜŞÜMÜ: <i>TEYİT.ORG</i> ’DA AKTİVİZM VE PROFESYONALİZM.....	821
İpek TOK, Zafer YILMAZ	
DİJİTAL KAPİTALİZM ÇAĞINDA SANAT: ENSTALASYONUN GELECEĞİ VE <i>KUFLEX LAB</i> ÖRNEĞİ.....	836
Ezgi TOKDİL	
DİJİTAL KAPİTALİZMDE BİLİM VE TEKNOLOJİNİN TOPLUMSAL KONUMU: YAŞAM DÜNYASININ SÖMÜRGELEŞTİRİLMESİ BAĞLAMINDA EPİSTEMOLOJİK BİR SORGULAMA.....	859
Cem TUTAR	
YURTTAŞ GAZETECİLİĞİ BAĞLAMINDA <i>YOUTUBE</i> SOKAK RÖPORTAJLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	881
Mehmet Anıl ÜNAL, Hülya TEKBIYIK	
DİJİTAL KAPİTALİZMDE İNSAN ODAKLI YAKLAŞIM VE DİJİTAL ANTROPOLOJİ İLE MARKALARI İNSANİLEŞTİRMEK.....	901
Özlem VARGÜN	
CONSULTANCY WORK OF “ <i>CHATGPT</i> ” IN CLIMATE CHANGE DIPLOMACY.....	911
Aslı VAROL	
DİJİTALLEŞME VE MÜZELER: ÇAĞDAŞ MÜZE VE ZİYARETÇİ İLİŞKİLERİNİN KURGULANMASINDA İNTERAKTİF DİJİTAL UYGULAMALAR.....	925
Ayşem YANAR, Ceren GÜNERÖZ	
DİJİTAL PANOPTİKON; SOSYAL MEDYA.....	935
Mukaddes YILDIRIM	
ŞİMDİKİ ZAMANDA SİBERPUNK: <i>THE BOYS</i> DİZİSİ ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN TEKNOLOJİK KÖTÜMSERLİK VE SİYASET TARTIŞMALARI.....	944
Özgür YILMAZ	
DEĞERLENDİRME YILDIZLARI YALAN SÖYLER Mİ? 2023 <i>MICHELİN</i> İSTANBUL GUIDE’DA LİSTELENEN İSTANBUL BİB GOURMAND RESTORANLARI İLE İLGİLİ DİJİTAL MÜŞTERİ MEMNUNİYETİNE YÖNELİK BİR İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI.....	960
Belma YÖN	
COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE SAĞLIK İLETİŞİMİ VE KAMUOYUNUN BİLGİLENDİRİLMESİ: TÜRKİYE’DE SAĞLIK BAKANLIĞI ÖRNEĞİ.....	988
Mehmet YUMRUTAŞ	

DİJİTALLEŞME VE GAZETECİLİĞİN DÖNÜŞÜMÜ: ALTERNATİF GAZETECİLİK VE TIK ODAKLI GAZETECİLİK ANLAYIŞLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	1010
Ömer Faruk YÜCEL	

Bildiriler Proceedings

SUALTI KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BİLİNCİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE SANAL GERÇEKLİK (VR) YÖNTEMİNİN KULLANIMI

Hiranur GÜLTEKİN*, Zeynep YILMAZ**

Öz

Sualtı kültür varlıkları (SKV) üzerine bilimsel yöntemlerle yapılan arkeolojik çalışmalar; 1980’li yıllarda George F. Bass ve ekibinin Türkiye karasularında, Gelidonya Burnu, Uluburun, Yassı Ada gibi bölgelerde başlanmıştır. Bass ve ekibinin daha önceki yıllarda yapmış oldukları sualtı ya da denizcilik arkeolojisiyle ilgili kazı çalışmaları bulunmasına rağmen Türkiye’de yapılan sualtı arkeolojik kazı çalışmaları bilimsel temellere dayanan yeni tekniklerin kullanılması açısından uluslararası alanda dikkat çekmiştir. SKV üzerinde yapılan koruma onarım çalışmalarının uzun süreli ve yüksek maliyetli olmasının dezavantaj oluşturması, teknolojik gelişmelerle yeni konservasyon tekniklerinin gelişeceği düşüncesi ve kültürel miras çalışmalarının gelecekte de incelenmesini sağlamak amacıyla; *in situ* koruma, yani yerinde koruma uluslararası kültürel miras uzmanları arasında öncelikli hale gelmiş bir uygulama yöntemi olmuştur. SKV’nin *in situ* sergilenmesi ile halk tarafından izlenmesi zor olan tarihi verilerin tanıtımı dijital uygulamalar sayesinde kolaylaşmaktadır. Böylece; halk düzeyinde de SKV’ni koruma bilincinin daha geniş kitlelerce benimsenmesi hedeflenmektedir. Türkiye gibi yoğun sualtı kültür varlıklarına sahip olan ülkelerde koruma halkın desteği olmadan mümkün değildir. Ayrıca; üç boyutlu taranıp sanal modellemelerinin oluşturulması ve sanal gerçeklik (VR) yöntemi kullanılarak müzelerde sergilenmesiyle, SKV’nin profesyonel dalgıç olmayan kişilerce de incelenmesi mümkün olmuştur. Uluslararası *in situ* koruma projelerinin bir bölümünü bu sanal gerçeklik uygulamaları oluşturmaktadır. Bu çalışmada; SKV’nin *in situ* korunması konusunda yapılan uluslararası projelerde kullanılan VR uygulamalarından örnekler verilerek dijital yöntemlerin koruma alanına etkileri tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Sualtı kültür varlıkları, *in situ* koruma, sanal gerçeklik, kültür varlıklarını koruma bilincinin geliştirilmesi, kültür varlıklarının belgelenmesi.

* Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi, hgultekin@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9546-4251

** Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi, yilmazzeynep@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2201-2830

Giriş

Sualtı kültür varlıkları; UNESCO'nun 2001 yılında yayımladığı ve pek çok ülke tarafından kabul edilen uluslararası sözleşme içinde tanımlanmıştır. Bu tanımlamaya göre:

En az yüz yıldır kısmen ya da tamamen, periyodik ya da sürekli olarak su altında bulunan; kültürel, tarihi ya da arkeolojik mahiyeti olan insan kalıntıları anlamına gelmektedir. Arkeolojik ve doğal çevreleri ile birlikte ören yerleri, yapılar, binalar, eserler ve insan eliyle yapılmış kalıntılar; arkeolojik ve doğal çevreleri ile birlikte deniz araçları, hava araçları, diğer araçlar ya da bunların yüklerinin veya diğer muhteviyatının herhangi bir kısmı ve tarih öncesi özellikler taşıyan nesneler sualtı kültür varlığıdır (UNESCO, 2001).

Bu tanımlamaya göre sadece arkeolojik değil yakın tarihe ait tarihi belge değeri taşıyan endüstriyel objeler de sualtı kültür varlığı sayılmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sırasında düşerek Pasifik Okyanusu'nda batmış uçak enkazları bu duruma örnek olarak kabul edilebilmektedir (Jeffery, McKinnon & Van Tilburg; 2021).

Arkeolojik eserler bakımından *Baiae* Antik Kenti gibi büyük çoğunluğu sular altında kalmış antik kentler, antik liman kalıntıları, gemi batıkları ve bunların kargoları sualtı kültür varlığı olarak kabul edilmektedir. Arkeolojik sualtı buluntuları üzerinde yapılan kapsamlı ve bilimsel çalışmalar 1960'lı yıllarda Pensilvanya Üniversitesi'nde görev yapan George Bass ve ekibinin başlattığı kazılarla hız kazanmıştır. Türkiye'nin Akdeniz kıyılarında sünger avcılarının keşfettiği amphora ve ingotlardan haberdar olan Bass, bölgede incelemeler yapan Peter Throckmorton ve seçkin bir grup arkeoloğun üstlendiği; Gelidonya, Bozburun ve Uluburun batıklarının arkeolojik kazıları ile uluslararası uzmanların dikkati Türkiye'de yapılan kazı çalışmalarına çekilmiştir. 1973 yılında Bodrum'da kurulan INA (*Institute of Nautical Archaeology*) ise Bass ve ekibinin hem uluslararası kazı çalışmaları yürüttüğü hem de yeni sualtı arkeologları yetiştirdiği bir kurum haline gelmiştir (Bass, 2014).

1980'li yıllardan günümüze uzanan süreçte sadece Türkiye'de değil Dünya genelinde önem taşıyan sualtı arkeolojisi, temelde başarısını kara kazılarında sıklıkla sağlam şekilde ele geçirilemeyen gemi ahşabı, deri parçaları, halatlar gibi organik kalıntılara ve Antik Çağ deniz ticareti hakkında somut veriler sağlayan amphora ve ingotlar gibi inorganik buluntularla elde etmiştir (Green, 2002, ss. 1-12). Denizin derinliklerinde oldukları için yapısı bozulmadan günümüze ulaşabilen sualtı arkeolojik sit alanları, bir zaman kapsülü oluşturmaktadır (Nutley, 2008). Bu sayede de hem izleyicisine Antik Çağ yaşamının bir bölümünü inceleme fırsatı sunmakta hem de tarihin aydınlatılamamış yönlerine ilişkin ipuçları sağlamaktadır.

Sualtı arkeolojik sit alanlarının sahip olduğu bu değer, eserlerin korunması, gelecek nesillere aktarılması ve devamlılığının sağlanabilmesi için en uygun koruma yönteminin ne olduğu konusunda tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Tam kaldırma ile sonuçlanan

arkeoloji çalışmalarının bilimsel bilgilerin kaybolmasına neden olduğunu savunan kimi uzmanlar, gelecekte daha uygun kazı ve konservasyon yöntemleri geliştirilene kadar eserlerin sualtında yani *in situ* korunması gerektiğini belirtmektedir. Böylece hem günümüz teknoloji ile ulaşımı mümkün olmayan bilimsel bilginin kaybı en aza indirilecek hem de gelecek nesillerin de bu eserler üzerinde çalışma fırsatı bulması sağlanabilecektir (Manders, 2008).

In situ korumanın en hızlı ve dikkat çekici yöntemi 3D (3 *Dimention*) taramalar, artırılmış gerçeklik (AR) ve sanal gerçeklik (VR) yöntemleri kullanılarak yapılan belgeleme çalışmalarıdır. Bu çalışmalar ile sualtı kültür varlıklarının sadece profesyonel dalgıçlar ve arkeoloji uzmanları tarafından değil kamu tarafından gözlenmesi de mümkün olmaktadır. Böylece halkın sualtı kültür varlıklarının önemi ve değeri hakkında bilgi sahibi olması kolaylaşmaktadır. Üzerinde bilimsel çalışmalar yürütülmeyen sualtı sit alanlarında, yasal koruma düzenlemeleri olsa da eserlerin ve sit alanının korunması bölgede yaşayan halkın desteği ile daha etkin yürütülebilmektedir.

Sualtı Kültür Varlıklarının Korunmasında 3D Teknolojisi

Sualtı kültür varlıklarının korunmasında 3D teknolojisi; kültür varlıklarının belgelenmesi, bozulmaların tespiti ve denetimi, kamuda koruma bilincinin gelişmesi gibi pek çok amaçla kullanılmaktadır. Türkiye gibi geniş alanlara yayılan ve sayısal olarak fazla sualtı kültür varlığına sahip ülkelerde; bu kültür varlıklarının tamamı üzerinde etkin koruma uygulamalarının yürütülmesi mümkün olmamaktadır. Kontrolsüz alanlarda hem insan etkisine bağlı olarak hem de denizel çevrenin sahip olduğu fiziksel, kimyasal ve biyolojik bozulma unsurları nedeniyle eserler yok olma tehdidi altındadır. Böyle alanlarda; bilimsel bilginin kaybının önlenmesi için hızlı, arkeolojik kazı ve konservasyon çalışmalarına kıyasla daha ucuz bir yöntem olarak ortaya çıkan belgeleme çalışmaları önem taşımaktadır (Eriç ve diğerleri, 2013).

Halkın kolaylıkla etkileşim sağlayamadığı sualtı ortamında bulunan eserler bazen ulusal önem taşımaktadır. Örneğin İsveç’de bulunan Mars gemisi, 1564 yılında batmış ve 2011 yılında keşfedilmiş ve ulusal hazine olarak kabul edilmiştir. Batığın bulunduğu alan algler tarafından kolonize edildiği ve 75 m derinlikte bulunduğu için arkeolojik kazı çalışmalarının yapılması mümkün olmamıştır. Bunun yerine araştırmacılar, insansız sualtı araştırma araçları (ROV- *Remotely Operated Underwater Vehicle*) kullanarak batık alanının detaylı fotoğraflarını çekerek 3D modelleme oluşturmuştur (Eriksson & Rönnby, 2017). Bu modelleme sayesinde batık alanına düzenli dalışlar düzenlemeden geminin üretim teknolojisinin, bozulmalarının ve bulunduğu ortama bağlı olarak meydana gelen risk faktörlerinin tespiti mümkün olmuştur.

Sanal Gerçeklik (VR- *Virtual Reality*) Kullanımı Çerçevesinde Yapılanmış Uluslararası Koruma Projeleri

VISAS projesi

İtalya’da 2024-2016 yılları arasında yürütölmüş olan VISAS (*Virtual and Augmented Exploitation of Submerged Archaeological Sites*) projesi; VR teknolojisinin sualtı költür varlıkları üzerinde kullanımının bir örneğidir. Proje kapsamında İtalya karasularında bulunan; *Punto Scifo D* ve *Cala Minolla* Batık alanları kullanılmıştır. Bu batıklardan ilkinin ahşabı biyolojik bozulmalar sonucu tamamen yok olmuştur. İkincisine ait ahşaplar ise *in situ* koruma uygulamaları yapıldığı halde tarihi eser kaçakçıları tarafından tahrip edilmiştir. *Calla Minolla* Batık alanına sportif amaçlı dalışların yapıyor olması ve gemi kalıntılarının geniş alanlara yayılması da hali hazırda uygulanan koruma planlamasının yetersiz kalmasına neden olmuştur. VISAS projesi kapsamında ayrıntılı 3D belgelenmeleri yapılan batık alanı “*Mirabilia Maris: Sicilya Denizlerinde Bir Hazine*” (*Mirabilia Maris: Treasures from the seas of Sicily*) adlı bir sergi ile ziyaretçilere sunulmuştur (Bruno ve diğeri, 2017).

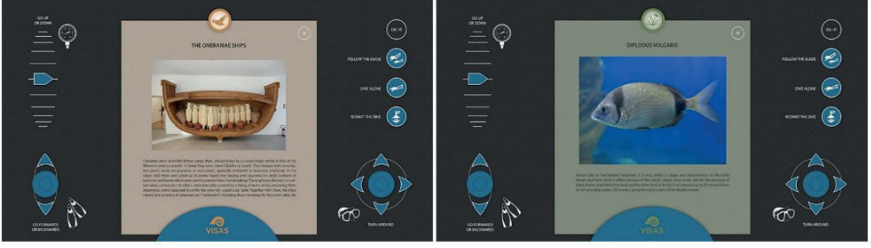
İzleyicinin batık alanına ziyareti ve bir dalgıç gibi hareket ederek alanda gezmesi planı çerçevesinde oluşturulmuş VR oyunları da bu proje kapsamında planlanmıştır. İzleyicinin su yüzeyinden yavaşça alana dalacağı ve belirli noktalarda eserler üzerinde durarak bilgi alabileceği bu oyunlar, költürel mirası olmayan kişiler ve çocuklar için tarihi eser algısının ve koruma bilincinin geliştirilmesi kapsamında müzeler ile paylaşılmıştır. Alan üzerindeki bilgiler kısa notlar olarak izleyicinin karşısına çıkmaktadır. Profesyonel bir dalgıç gibi batık alanında hareket eden izleyici sadece arkeolojik eserler değil denizel yaşam hakkında da bilgi sahibi olabilmektedir (Görsel 1 ve Görsel 2) (Bruno ve diğeri, 2018).

Görsel 1. Calla Minola Batık Alanı üzerinde VR teknolojisi ile gezen bir izleyici

Bruno ve diğeri (2018, s. 94)

Görsel 2. Batık alanı üzerindeki arkeolojik eser ve denizel unsurlarla ilgili bilgilendirmeden örnek

Bruno ve diğerleri (2018, s. 96)

H2020 i-MARECULTURE projesi

İtalya’da bulunan *Baiae* Antik Kenti kalıntıları ve *Mazatos* Batığı örnek alanı olarak seçilen projenin isim açılımı; Avrupa Sualtı Kültürel Mirasına Erişimi ve Farkındalığı Artırma Araçları Olarak Gelişmiş VR, Sürükleyici Ciddi Oyunlar ve Artırılmış Gerçeklik (*Advanced VR, iMmersive Serious Games and Augmented REality as Tools to Raise Awareness and Access to European Underwater CULTURAl Heritage*) tir. Örnek alanları insansız araçlar ile taranarak 3D modellemeleri oluşturulmuştur. Modelleme çok geniş bir alanı kapsadığından izleyicilerin antik çağ deniz ticareti, ticaret rotaları ve limanlar gibi bilgiler alabileceği bir denizcilik oyunu kurgulanmıştır (Bruno ve diğerleri, 2017).

Proje kapsamında planlanan kurgulardan biri tıpkı VISAS projesinde olduğu gibi izleyicinin bir dalgıcın bakış açısıyla modelleme alanını gezebildiği oyundur. *Baiae* Antik Kenti’nin modellemesinde ise farklı bir kurgu denenmiştir. Bu kurguda ziyaretçi Roma yerleşimi olan şehirde yanında bir *Baiae* Kenti sakini ile gezmekte ve Antik Roma’da günlük yaşamla ilgili bilgiler almaktadır (Görsel 3) (Škola ve diğerleri, 2020).

Görsel 3: *Baiae* Antik Kenti modellemesiyle oluşturulmuş, Antik Çağ’da Roma’da bir gün konulu kurgudan örnek

Škola ve diğerleri (2020, s. 7)

VENUS projesi

Akdeniz kıyılarındaki; İtalya, Mısır, İspanya gibi ülkelerde bulunan çok sayıda sit alanı üzerinde çalışılmıştır. Avrupa birliği tarafından desteklenen ve 2006-2009 yılları arasında yürütülen projenin isim açılımı Sualtının Sanal Keşfi (*Virtual Exploration of Underwater Sites*) 'dir. VISAS ve H2020 i-MARECULTURE projelerinden farklı olarak bu proje kapsamında oluşturulan modeller hem müzelerle paylaşılmış hem de internet üzerinden açık erişime açılmıştır (Görsel 4) (Haydar ve diğerleri, 2008).

Görsel 4. Proje kapsamında oluşturulan kurguyu kullanan bir ziyaretçi

Bruno ve diğerleri, (2020) s. 6)

Sonuç

Sualtı kültür varlıklarının sanal gerçeklik yöntemi ile kamuya ulaştırılması nispeten yeni bir uygulamadır. Uluslararası projelerle yapılan denemelerin sonuçları incelendiğinde, izleyicinin interaktif katılımıyla yapılan VR kurguların, kültür varlıklarının tanıtımında etkin rol oynayabileceği söylenebilir. 3D modeller sadece tanıtım ve koruma bilincinin oluşmasında değil kültür varlıklarının belgelenmesinde de etkin rol oynamaktadır. Bu taramalar sayesinde; çok geniş alanlara yayıldığı için denetim altında tutulamayan, insan müdahalesine açık ya da denizel çevre koşullarına bağlı olarak hızla bozulan bölgelerde kültürel mirasın belgelenmesi ve oluşan değişimlerin tespit edilmesi daha kolay olmaktadır.

Kaynakça

- Bass, G. F. (2014). "Underwater Archaeology". *Expedition*, 56 (2).
Bruno F., Lagudi A., Barbieri L., Muzzupappa M., Mangeruga M., Pupo F., Cozza M., Cozza A., Ritacco G., Peluso R., Tusa S. (2017). "Virtual Diving in the Underwater Archaeological Site of Cala Minnola", *the International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial*

- Information Sciences*, Vol: XLII-2/W3, 3D Virtual Reconstruction and Visualization of Complex Architectures, Nafplio, Greece.
- Bruno F., Lagudi A., Ritacco G., Agrafiotis P., Skarlatos D., Čejka, J., Kouřil P., Liarokapis F., Philpin-Briscoe O., Poullis C. (2017). "Development and Integration of Digital Technologies Addressed to Raise Awareness And Access to European Underwater Cultural Heritage. An Overview of the H2020 Ī-Mareculture Project", *Oceans 2017-Aberdeen*, Ieee, s. 1-10.
- Bruno F., Barbieri L., Lagudi A., Cozza M., Cozza, A., Peluso R., Muzzupappa, M. (2018). "Virtual dives into the underwater archaeological treasures of South Italy". *Virtual Reality*, 22, s. 91-102.
- Bruno F., Ricca M., Lagudi A., Kalamara P., Manglis A., Fourkiotou A., Papadopoulou D. Veneti, A. (2020). "Digital technologies for the sustainable development of the accessible underwater cultural heritage sites". *Journal of Marine Science and Engineering*, 8(11), s. 955.
- Erič, M., Berginc, G., Pugelj, M., Stopinšek, Ž., & Solina, F. (2013). The impact of the latest 3D technologies on the documentation of underwater heritage sites. In 2013 Digital Heritage International Congress, DigitalHeritage, Vol. 2, s. 281-288, IEEE.
- Haydar M., Maldi M., Roussel D., Mallem M., Drap P., Chapman P. (2008). "Virtual Exploration of Underwater Archaeological Sites: Visualization and Interaction in Mixed Reality Environments", (Eds.: M. Ashley, S. Hermon, A. Proenca, And K. Rodriguez-Echavarria). *The 9th International Symposium On Virtual Reality, Archaeology and Cultural Heritage VAST*.
- Eriksson N. ve Rönby J. (2017). "Mars (1564): the initial archaeological investigations of a great 16th-century Swedish warship", *International Journal of Nautical Archaeology*, 46(1), s. 92-107.
- Gaitatzes A., Christopoulos D., Roussou M. (2001). "Reviving the past: cultural heritage meets virtual reality". In *Proceedings of the 2001 conference on Virtual reality, archeology, and cultural heritage*, s. 103-110.
- Green J. N. (2002). In *International Handbook of Underwater Archaeology*, Boston, MA: Springer US.
- Jeffery B., McKinnon J. F., Van Tilburg H. (2021). "Underwater cultural heritage in the Pacific: themes and future directions", *IJAPS*, Vol. 17, No. 2, s. 135-168.
- Manders M. (2008). "In situ preservation: 'the preferred option'", *Museum International*, 60(4), s. 31-41.
- Nutley D. (2008). "Submerged cultural sites: opening a time capsule. *Museum International*", 60 (4), s. 7-17.
- Škola F, Rizvi' C S, Cozza M, Barbieri L., Bruno F, Skarlatos D, Liarokapis F. (2020). "Virtual Reality With 360°C Video Storytelling in Cultural Heritage: Study of Presence, Engagement, And Immersion", *Sensors*, 20, 5852, s. 1-17.
- UNESCO, (2001). Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage, Erişim adresi: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000126065>, Erişim tarihi: 02/08/2023.